

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԱՂՕԹՔԻ ՍՐԲԱՐԱՐ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այլ դու յորժամ կայցես յաղօթս, մուտ
ի սենեակ քո և փակեա զդուրս քո, և
կաց յաղօթս առ հայր քո ի ծածուկ:

Մատթ. 2. 6.

Ա.

Աղօթքը կրօնական կեանքի էական տարրն է: Զկայ
կրօն, աստուածապաշտութիւն առանց աղօթքի, միայն
տարրեր են նորա մասին եղած հասկացողութիւնները:
Մինչդեռ հեթանոս ազգերի մէջ աղօթքի սովորական ար-
տայայտութիւնը զօհն էր և կապուած առօրեայ կեանքի և
նիստ ու կացի հետ, մինչդեռ հրէութեան մէջ աղօթքը մի
արտաքին պարտաւորութիւն էր դարձել, քրիստոնէութիւնը
բարձրացնում է նորա նշանակութիւնը և հոգու ամենից
նուիրական և սրբազան գործողութիւններից մէկը հրա-
տարակում:

Հրէաները զուրկ չէին աղօթքի բարձր հասկացողու-
թիւնից, հին կտակարանը ճշմարիտ և ջերմեռանդ աղօթող-
ների քիչ օրինակներ չէ տալիս: Մարգարէութիւնների և
սաղմոսների մէջ կրօնական զգացմունքի և առ Աստուած
անձնուիրութեան սքանչելի արտայայտութիւններ կան,
բայց օրէնքի տիրապետութիւնը հետզհետէ խճողել էր
կրօնական կեանքի բարձր բովանդողութիւնը և արտաքին
ծէս, արարողութիւն դարձրել այն: Զօհն ու պարտքի ար-
տաքին կատարումը Յիսուսի ժամանակի հրէութեան կրօ-
նական կեանքի յատկանիշն էր, էական կողմը: Հրէան պար-
տաւոր էր աղօթել օրուայ որոշ ժամերին, որտեղ էլ լինէր:

Բայց հողին ժամացոյց չէ, որ երբ լարենք, հնչէ մեր ցանկութեան համեմատ: Ձէ կարելի ժխտել հասարակաց ազօթքի և աստուածաշտութեան դաստիարակչական մեծ նշանակութիւնը, բայց եթէ կրօնը միայն արտաքին օրէնքի և մեքենայականութեան կերպարանք է ստացած և կեանքն էլ նոյն դրոշմն է կրում, նշանակում է ողկոյղը քամել և կնճիռը պահել: Այսպէս էր հրէից մէջ Յիսուսի ժամանակ: Փարիսեցիները կրօնի կենդանարար հողին թողած, հետամուտ էին նորա արտաքին, քարացած օրէնքներն ու աւանդութիւններն իրադործել, մեղուկները քամում և ուղտերն էին կլանում: Ազօթքը, որ կրօնական և հոգեոր կեանքի միջուկն է, ամենասրբազան շարժումը ներքին աշխարհում, փարիսեցիների համար արտաքին, մեքենայական մի գործողութիւն էր, որ կատարում էին օրուայ օրոշ ժամերին փողոցի ոնկիւններում, հրապարակներում դաշտում, . . . և բնականաբար ի ցոյցս մարդկան, քանի որ համապատասխան չէր իրենց ներքին զգացման:

Բ.

Բայց մեր Տէրը ճիշդ դորա հակառակն է պատուիրում: Քրիստոնեայի ազօթքը պէտք է կատարուի հոգու խորքում, ծածուկ, միայն Աստուծոյ առաջ: «Մուտ ի սենեակ քո և փակեա զդուրս քո» չպէտք է միայն բառացի հասկանանք, այլ և փոխաբերաբար: Որովհետեւ կարող ենք սենեակի մէջ մտնել, հեռանալ մարդկանց աչքերից և փողոցի աղմուկից, բայց հոգւով արտաքին աշխարհի հետ կապուած լինել: «Մուտ ի սենեակ քո» նշանակում է կտրուիլ արտաքին աշխարհից, քո բոլոր շրջապատից, հոգսերից, խորասուզուիլ քո հոգու խորին խորանները, քննութեան ենթարկիլ նորա բոլոր գաղտնի շարժումներն ու գործողութիւնները, և ապրիլ միայն քո Աստուծոյ հետ: Ազօթքը հոգեւոր կեանքի ամենասրբազան վայրկեանն է, երբ մարդ առանց միջնորդի, դէմ առ դէմ կանգնած է իւր Աստուծոյ առաջ: Ազօթողի համար Աս-

տուած սպիտակափառ ամպերի վերայ չէ նստած երկըն-
քում, տիեզերքի անհունութեան ստճամաններում, այլ
հէնց իւր սրտի մէջ, Բայց եթէ երկնքում էլ լինէր, ազո-
թողի հոգին կգտնէր Նորան, ճախրելով երկնային, անա-
պական և կապոյտ եթերների մէջ, որովհետեւ Աստուծոյ
անունը մեր սրտի տախտակների վերայ է գրուած: Պէտք
է միայն քաշել այն թանձր քողը, որ յաճախ ծածկում է
մեր հոգու աչքերը: Աղօթքը հոգու տենչն է դէպի վսեմը,
սուրբը, գեղեցիկը, դէպի Աստուած:

Աղօթքի ժամանակ չպէտք է նոյնպէս և հեթանոս-
ների նման շատախօս լինել. սրտանց մի աղօթք երկու
խօսքով աւելի գին ունի քան ութ կանոն սաղմոս, որ
քաղուած է առանց սրտի մասնակցութեան: Նոյն իսկ
կարող է աղօթքը չթանձրանալ խօսքերի մէջ, որովհետեւ
մեր հոգու շարժումները հասկանալի են Աստուծոյ հա-
մար և առանց խօսքի ու բացատրութեան: Աղօթք է,
և բարձրագոյն մտքով աղօթք, զղջման ու ապաշխարու-
թեան զգացումից բղխած հառաչանքը կամ՝ սրբազան
խաղաղութեան մէջ անմռունչ զգացուած անձնուիրու-
թիւնը, հպատակութիւնը Աստուծոյ կամքի առաջ:

Աղօթքի այս բարձր հասկացողութեան համեմատ
քրիստոնէութեան մէջ բարձր են և նորա շարժառիթները:
Աղօթքը խնդրուածք չէ երկրաւոր ստացուածքի և բա-
րիքների համար, նորա նպատակը չէ Աստուծոյ կամքը և
տնօրէնութիւնը փոփոխութեան ենթարկել մեր նիւթա-
կան կեանքի վերաբերութեամբ: Այս մտքով արուած
աղօթքը դեռ ևս հեթանոսական գրոշմ է կրում իւր վե-
րան. «Հայր մեր»-ի խնդրուածքներից միայն մէկն է մեր
առօրեայ հացին վերաբերում: «Խնդրեցէք նախ զարքայու-
թիւն Աստուծոյ և զարդարութիւն նորա և այդ ամենայն
յաւելցի ձեզ», ասում է Տէրը: Բայց այդ չէ նշանակում,
թէ մեր ցաւերի և վշտերի համար Աստուծոյ գթութեան
չպէտք է դիմենք: Ընդհակառակ աղօթքի շարժառիթնե-
րից մէկը հէնց մեր կեանքի դժուարութիւններն ու կա-

րիքներն են, լինի այն նիւթական թէ բարոյական, նիւթական կարիքներն առանց ազդեցութեան չեն մնում մեր ներքին աշխարհի վերաբերութեամբ։ Բայց աւելի խորն են հոգեկան վշտերն ու տաղնապները։ Մարդկային կեանքն ազատ չէ մեծ և փոքր նեղութիւններից, փորձութիւններից, ամէնքս մեր խաչն ունինք կրելու, մեր հոգին ներքին պատերազմի յաւիտենական մի ասպարէզ է և անվերջ օղբերգութիւնների շղթայ։ Ներքին տանջանքի և վշտակրութեան անսպառ մի ազդիւր է մեղքի և անարդարութեան տիղմի միջից զարթնած խիղճը, նա կամենում է սրբուել, մաքրուել, խաղաղութիւն գտնել։ Եւ այս զգացումը մարդուն դէպի Աստուած է մղում։ Ինչպէս արտասուքը, մեր սրտի վերայ ծանրացած վշտի խոստովանութիւնը սրտակից բարեկամի առաջ, թեթեւցնում է մեզ, նայնն աւելի մեծ չափով զգում ենք Աստուծոյ առաջ, որ մեր Հայրն է, մեր իսկական բարեկամը։ Այս որդիական զգացումը Աստուծոյ առաջ քրիստոնէական կրօնի ամենամեծ շնորհն է։ Այնտեղ բաց ենք անում մեր վիշտն ու տառապանքը, մեր վիրաւոր և փութորկալից սիրտը, մխիթարութիւն, սփոփանք և խաղաղութիւն գտնելու համար։ Տաղնապալից սրտից բզկած ջերմ աղօթքը երկնային մի ցօղ է պասքած հոգու վերայ։ Զարդուած, կորացած վշտի և նեղութեան ծանր բեռի տակ ժօտենում ենք սիրոյ և գթութեան Աստծուն և հեռանում նորանից թեթեւութիւն և խաղաղութիւն գտած։ Իսկ հոգու խաղաղութիւնը ստեղծագործող կեանքի գրաւականն է, զօրութեան ազդիւրը մեր երկրաւոր կեանքի պատերազմի մէջ։

Աղօթքի միւս շարժառիթը, որ աւելի վսեմ է, սէրն է առ Աստուած։ Հաւատացեալը իւր ամբողջ անձնաւորութիւնը, եսը ճնշում է Աստուծոյ կամքին հպատակելու համար, իսկ Աստուծոյ կամքը սիրոյ, արդարութեան, սրբութեան թաղաւորութիւնն է մեր հոգու խորքում և երկրի վերայ։ Կրօնական անձի հոգու խորին խորհուրդներից մէկն է այս զգացումը, որ իսկապէս անկարելի է բա-

ցատրել, ինչպէս կողմնացուցի սլաքը հակուած է միշտ դէպի հիւսիս, այդպէս էլ մարդկային եսը, ընտրութիւնը դէպի աշխարհայինը, փառքը, վայելքը, գայթակղութիւնը։ Ոչնչացնել այս ամենը և աստուածային սուրբ կամքի գերիշխանութիւնը հաստատել մեր հոգու մէջ, ազօթքի բարձրագոյն նպատակն է։ Այսպիսի ազօթքը բանաւոր զոհ է Աստուծոյ սրբութեան սեղանի վերայ, աւելի սրբանուէր և անուշահոտ քան կնդրուկը։ Այսպիսի ազօթքը ամեն ժամանակի և ամեն մարդու գործ չէ, որովհետեւ բոլոր մարդիկ և ամեն ժամանակ ընդունակ չեն ամենաբարձր զոհաբերութեան։ Սրբազան մի վայրկեան է այս մարդկային կեանքի մէջ, երբ նա իւր ամենաթանգագին ստացուածքը՝ սիրտը զոհ է բերում Աստծուն։ Հպատակուել ուրիշի կամքին, նշանակում է կորցնել ներքին անկախութիւնը, այն ինչ այստեղ մարդկային հոգին ոչ միայն չի կորցնում, այլ սրբուած, մաքրուած ներքուստ, աւելի ոյժ, կորով և ոգեւորութիւն է ստանում՝ իւր ներքին աշխարհում Աստուծոյ կամք, ճշմարտութիւն զգացած գաղափարներն իրականացնելու։ Մի պարագայ է այս մարդկային հոգու մէջ, ինչպէս պարագայ է նա հոգեւոր և բարոյական կեանքի շատ գաղափարները։

Գ.

Նիւթապաշտական ուղղութեան հետեւող և կրօնական խնդիրների մասին հասկացողութիւն չունեցող մարդկանց կողմից յաճախ արհամարհանք է արտայայտում ազօթք բառը լսելիս։ Ներկայ լուսաւորեալ դարու համար հնացած մի գաղափար է այդ. այժմ՝ գործի, աշխատանքի ժամանակ է։ Ազօթքը միջնադարեան անապատականների և վանականների գործն է։

Սակայն ոչ մի գաղափար այնպէս սերտ կապուած չէ աշխատանքի գաղափարի հետ, ինչպէս ազօթքը։ Ծշմարիտ ազօթողի աշխատանքը սրբուում, ազնուանում է, ինչպէս նորա սիրտը։ Աշխատանքն ինքն ըստ ինքեան նպատակ չէ, այլ միջոց մի աւելի բարձր հոգեւոր նպատակի համար։

Նպատակ դարձած աշխատանքը նոր տեսակի նիւթապաշտական հեթանոսութիւն է և ամեն տեսակ չարեաց աղբիւր։ Սոցիալական դժբաղդ դրութիւնների, կեղեքումների մեծագոյն մասն այսպիսի հասկացողութիւններից են ծագում։ Աղօթք և անգործութիւն գաղափարները ոչ միայն հոմանիշ չեն, այլ կատարեալ հակադրութիւններ են։ Քրիստոնէութիւնը դատապարտում է ծուլութիւնն ու ստահակութիւնը նոյնպէս, ինչպէս մահացու միւս ծանր մեղքերը։ Ընդհակառակ ճշմարիտ կրօնական զգացմունքն է և նորա հետ աղօթքը, որ մեր երկրաւոր և անցաւոր կեանքին հոգեւոր բովանդակութիւն է տալիս, կրկնապատկում կեանքի արժէքը, ոյժ և կարողութիւն ներշնչում։ Աստուծոյ հոգեւոր թագաւորութեան փութաջան քաղաքացիներ գառնալու։ Ջերմեւանդ աղօթքի աղղեցութեան տակ մարդկային հոգին ինչպէս ամպ լցւում է սիրոյ ցողով, բանաւոր, ծարաւ տունկերի վերայ անձրեւելու համար։ Աղօթքը սէր է, անձնուիրութիւն դէպի մեր երկնաւոր Հայրը և նորա երկրաւոր որդիք, որ մեր եղբայրներն են։

«Ուսուցիչ ձեր Քրիստոս է», ասում է Տէրը իւր աշակերտներին։ Նա մեր ուսուցիչն է և աղօթքի համար։ Ի՞նչ էր նորա ամբողջ կեանքը, նորա գործը, եթէ ոչ Աստծուն նուիրում մի աղօթք։ Աղօթքով սկսեց իւր գործը անապատի մէջ, աղօթքով շարունակեց և աղօթքով վերջացրեց Գեթսեմանի պարտիզում։ Նա, որ աշխատանքից ժամանակ չունէր հաց անգամ ուտելու, առանձնանում էր յաճախ աղօթելու համար, որպէս զի նոր ոյժ ստացած՝ դարձեալ գործէ։ Ի՞նչ կլինէր տիեզերական պատմութեան ընթացքը, եթէ չլինէր Գեթսեմանի պարտիզի աղօթքը, շատ գեղեցիկ և սրամիտ կերպով նկատել է մի աստուածաբան։ Աղօթքով յաղթեց մեր Տէրը իւր ներքին տագնապներին, որ այնպէս համառօտ, բայց սրտառու չկերպով նկարագրել է Ղուկաս, և ապա հոգու խաղաղութիւն ստացած՝ խաչի ճանապարհն ընտրեց։